

Nr 199.

Av herr Möller, m. fl., om utredning och förslag rörande arbetsförhållandena inom det husliga arbetet.

Då Lag om arbetstidens begränsning år 1920 tillkom såsom ett provisorium och även vid denna lags slutliga stadsfästande år 1930 undantogs vissa arbetargrupper för vilka lagens bestämmelser icke skola gälla. En grupp, som inte särskilt omnämnes i denna lag, men som dock är uteluten från dess tillämpning, är hela den stora grupp av kvinnor som arbeta inom det husliga området: *hembiträdeskåren*. Förmodligen räknas dessa höra hemma under lagens 1 § mom. b., enligt vilket mom. undantages »arbete som till sin natur är så oregelbundet, att det icke kan förläggas till bestämda tider».

För vissa övriga, från lagens bestämmelser undantagna yrkesgrupper har man dock under årens lopp på annat sätt sökt reglera arbetstiden eller åtminstone på utredningens väg klarlägga deras arbetsförhållanden, arbetstidens längd, fritid, löneförhållanden m. m. Sålunda företogs för några år sedan en utredning angående affärs- och kontorsanställdas arbetsförhållanden, och senast, efter beslut av 1928 års riksdag, har genom socialstyrelsens försorg en utredning kommit till stånd rörande hotell- och restaurangpersonalens sammansättning och arbetstidsförhållanden. Men för dem som arbeta inom det husliga området ha hittills inga som helst åtgärder i den vägen vidtagits.

Ett utav skälen härtill är utan tvivel den gängse rådande uppfattningen att husligt arbete icke är något yrke och att det alltså för dess utövare kräves varken särskild utbildning eller ordnade arbetsförhållanden. Vilket är synnerligen felaktigt, då det husliga arbetet är av mångsidig art och kräver både skicklighet och kunnighet i en mängd ting, om det skall kunna utföras på ett tillfredsställande sätt, samt är till sin natur både krävande och ansträngande. Genom detta underskattande har det husliga arbetet kommit att intaga en mycket låg ställning på den sociala rangskalan, och det med orätt, då väl detta arbete är av oerhört stor betydelse för såväl de enskilda hemmen som samhället. Ett annat skäl är, att man icke ansett sig böra betrakta hemmen som en arbetsplats, emedan man funnit detta ägnat att beröva dem något av den helgd som vilar

över ordet hem. Även detta är en felaktig synpunkt, ty hemmet kan icke berövas något av sin helgd genom att detsamma betraktas som en arbetsplats. Det *är* nämligen en arbetsplats och en mycket viktig sådan, vare sig nu arbetet inom detsamma utföres av husmodern eller ett anställt och avlönat hembiträde.

Vidare har det rests den invändningen mot reglerade arbetsförhållanden inom hemmen, att arbetet är till sin natur så skiftande och oregelbundet att detsamma icke kan förläggas till vissa fastställda tider. Denna invändning kan måhända ha ett visst fog för sig, men med den rationalisering som på senare tiden börjat införas även beträffande det husliga arbetet och med den utveckling på det tekniska området — med arbetsbesparande maskiner av skilda slag, centraluppvärmning, elektricitet m. m. —, vilken även sträckt sina verkningar till hemmen, bör det numera inte vara omöjligt att ordna arbetstiden på ett tillfredsställande sätt även för det husliga arbetets utövare.

Detta underskattande av det husliga arbetet och dess sättande i en lägre klass är ägnat att medföra ödesdigra verkningar på mera än ett sätt. Flykten från hemmets arbete och till andra, mera uppskattade arbetsområden är redan nu en påtaglig verklighet, såväl beträffande en del gifta kvinnor, som ock anställd arbetskraft på detta område. Medan det råder stor arbetslöshet inom de flesta övriga arbetsområden, konstatera våra offentliga arbetsförmedlingar att det sedan lång tid tillbaka råder *brist på kvalificerad arbetskraft till det husliga arbetet*. Sålunda framgår det av rapporterna från Stockholms stads arbetsförmedling för december 1930 att tillgången på platser inom husligt arbete är betydligt större än efterfrågan. Särskilt gäller detta ungdomsförmedlingen, flickavdelningen, där det under gruppen »Husligt arbete» under nämnda månad fanns 101 lediga platser mot 31 ansökningar om dylika platser, varav endast 17 tillsattes. På avdelningen husligt arbete för vuxna voro tillgång och efterfrågan mera i proportion till varandra, eller 2.538 lediga platser mot 2.055 sökande och 2.032 tillsatta, vilket väl i någon mån beror på att häri inbegripes jämväl hjälparbete i hemmen, vilket oftast utföres av gifta kvinnor som bisyssla. Men differensen mellan tillgång och efterfrågan uppgår dock även här till inte mindre än 483. Under rubriken *Brist på kvinnlig arbetskraft* står det: *hembiträden*. Och i översikten över arbetsmarknadens läge heter det bl. a.: »Den utan gensägelse rikligaste platstillgången erbjuder också denna månad det husliga arbetsfältet, med *som vanligt brist på kvalificerade sökande*.» (Kursiv. av mot.) Detta sistnämnda är för övrigt en stående sats i Stockholms stads arbetsförmedlings rapporter sedan årtal tillbaka.

Situationen får en skarp belysning genom ett uttalande till Svenska Dagbladet för den 9 sept. 1930 av dir. Bergholtz i Stockholms läns arbetsförmedling, vari denne på det livligaste beklagar att de unga flickorna

icke vilja ta sådana platser. »Ingen tycks vilja bli hembitråde, om man på något sätt kan komma undan. Skräcken för arbetet i hemmen tycks gripa omkring sig bland de unga flickorna som en epidemi.» På den citerade tidningens förfrågan hos personer, som genom sin verksamhet fått en grundlig inblick i dessa förhållanden, svaras ganska enhälligt att felet ligger hos tidsandan, som »inympat självsvald och njutningslystnad hos ungdomen». »Men», heter det vidare, »alldeles säkert finns också mycken skuld hos husmödrarna, som ställa alltför stora krav på sina hembiträden. Den nya arbetstidslagen har skarpt begränsat arbetstiden i kaféer, restauranger, butiker, fabriker etc., men lämnat fältet fritt för fruarnas exploatering av hembiträdenas arbetskraft. (Kursiv. av mot.). Det är denna kontrastverkan som framkallat flykten från hemarbetet. För att det skall bli någon ändring till det bättre, måste också arbetstiden i hemmen begränsas och bestämda fridagar och fria aftnar införas.»

Direktören för Stockholms stads arbetsförmedling anser, enligt samma artikel, med stöd av en mycket stor erfarenhet, att de nuvarande svåra missförhållandena — å ena sidan en ytterst kännbar brist på hembiträden och å andra sidan överflöd på flickor som söka arbete å andra områden — bottna i gamla, men därför icke goda, traditioner från en tid då det faktiskt icke fanns någon tidsbegränsning för arbetstiden i hemmen. »Om husmödrarna förstodo tidens krav och insågo sin plikt att göra tjänsten som hembitråde mera dräglig, skulle nog flickornas lust att återgå till husligt arbete ökas», säger han, och fortsätter: »Reglering av arbete och fritid är nödvändig, även om en viss anpassning efter omständigheterna kan behövas och väl även med god vilja kan genomföras.»

Dessa uttalanden från sakkunnigt håll synas oss böra tillmätas stor betydelse vid denna frågas bedömande. Liknande erfarenheter, ehuru i mindre skala, torde man även ha på andra platser i landet. Det torde också vara ställt utom allt tvivel att orsaken till flykten från det husliga arbetet från de unga, arbetssökande flickornas sida främst beror på den långa, obestämda arbetstiden och frånvaron av bestämda fritider. Visserligen har det allmänna höjandet av arbetarklassens ställning ifråga om arbetstid och arbetslöner, liksom den utvidgning av arbetsområdena för kvinnor, industrialismen fört med sig, icke varit utan återverkningar på hembiträdeskåren, men ännu är det ingalunda sällsynt att ett hembitråde har en arbetstid av 12 till 14 timmar pr dag och däröver, vartill kommer att hon ju i en del hem praktiskt taget får stå till förfogande vilken tid på dygnet som helst och de flesta sön- och helgdagar också helt eller delvis äro arbetsdagar. Avsaknaden av bestämda fritider är också påfallande. Bostadsförhållandena lämna mångenstädes mycket övrigt att önska, ordnad semester saknas i regel, och löneförhållandena äro ytterst varierande. Detta sistnämnda i sin tur beroende på att utbildningen är bristfällig i många fall, ofta ingen alls.

Under dylika förhållanden är det uppenbart att åtgärder böra vidtagas från det allmännas sida för att få det husliga arbetet mera eftersökt och uppskattat. Detta sker bäst genom att detta arbete ställes i rang med andra yrken genom bättre utbildningsmöjligheter och bättre ordnade arbetstidsförhållanden. I Köpenhamn finnes sedan många år tillbaka en av husassistenternas förening upprättad utbildningsanstalt i »Husassistenternas Fagskole», som åtnjuter såväl statsmakternas som de kommunala myndigheternas ekonomiska stöd, och i vars styrelse sitta representanter för staten och kommunen, sida vid sida med representanter för hembiträdesföreningen. Skolan rymmer platser för 200 elever, därav sextio kunna bo på skolan, och här utbildas årligen en stab av duktiga och kunniga hembiträden samt i övrigt unga flickor som önska förkovra sig i husliga dygder. I Tyskland har man sökt ordna utbildningen på så sätt att särskilt utsedda kompetenta husmödrar i sina hem mottaga flickor och förbinda sig att ge dem systematisk utbildning under en viss tid; denna verksamhet står under offentlig kontroll. På liknande sätt planerar man för Norges vidkommande, och för en del år sedan var ju i vårt land frågan uppe i samband med ett förslag till ny lärlingslag, ehuru det hela strandade på motstånd från de parter, som berördes av förslaget, emedan förslaget icke ansågs tillfredsställande i en del punkter. *Huru* denna utbildningsverksamhet bör ordnas för vårt lands vidkommande är det svårt att draga upp några riktlinjer för, utan torde detta tarva en närmare utredning.

Att ett ordnande av förhållandena på det husliga arbetets område skulle medföra en högre uppskattning av detta arbete och höja efterfrågan på detsamma, torde vara obestridligt, liksom att detta i sin ordning skulle verka utjämnande på arbetstillgången inom en del andra arbetsområden. Det synes oss därför vara av behovet påkallat att det genom samhällets försorg företages en utredning angående arbetsförhållandena inom det husliga, för att därigenom utröna vad som kan och bör göras för att göra detta arbete mera begärligt och leda arbetskraften in på detta område. En sådan utredning bör enligt vår mening omfatta antalet sysselsatta inom detta arbete, deras ålder, utbildning, arbetstidens längd pr vecka, sön- och helgdagsarbete, fritids- och semesterförhållanden, bostads- och löneförhållanden m. m.

Med stöd av vad sålunda anförts hemställa vi,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte snarast möjligt föranstalta en utredning angående arbetsförhållandena inom det husliga arbetet, avseende antalet sysselsatta, deras ålder och utbildning, arbetstidens längd pr vecka, fritids- och se-

mesterförhållanden, bostads- och löneförhållanden m. m., samt till riksdagen inkomma med de förslag, vartill ifrågavarande utredning kan föranleda.

Stockholm den 31 januari 1931.

Olof Olsson.

C. E. Svensson.

Gustav Möller.

Edv. Björnsson.